

УДК : 378.22 : 373.3(092)

ЛЮДМИЛА ПРОЦАЙ

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ТВОРЧОГО ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В.ЄВТУШЕВСЬКОГО

У статті актуалізовано проблему готовності майбутніх учителів початкових класів використовувати педагогічну спадщину В.А.Євтушевського. Розкрито зміст спецкурсу «Педагогічні ідеї і діяльність В.А.Євтушевського», викладеного за модульним принципом, схарактеризовано методику й подано тематику лекційних та семінарських занять, самостійної та індивідуальної роботи.

***Ключові слова:** педагогічна спадщина В. А. Євтушевського, спецкурс, лекція, семінарське заняття, самостійна робота, індивідуальне навчально-дослідне завдання.*

Постановка проблеми. Дослідження педагогічної спадщини минулого, відкриття у ній нових теоретичних знань, практичного досвіду, феноменів та персоналій у сучасному розвитку вітчизняної педагогіки є досить поширеним і схвальним науковцями явищем. Це сприяє продуктивному пошуку нових шляхів розвитку освітнього та навчально-виховного середовища. Зазвичай результатом історико-педагогічного дослідження постає його актуалізація та окреслення перспективних напрямів упровадження виявлених ідей або досвіду діяльності об'єктів дослідження. Важливим у цьому аспекті постає не саме дослідження, а формування готовності майбутніх учителів упроваджувати педагогічні ідеї у практику навчання та виховання сучасної школи. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки спецкурсів досліджуваних проблем та впровадження їх у навчально-виховний процес вищих педагогічних закладів.

Сучасними науковцями розроблено низку спецкурсів, що передбачають вивчення майбутніми учителями педагогічних ідей відомих українських та зарубіжних педагогів, зокрема «Педагогічна спадщина М.В.Остроградського» (Л.А.Семеновська), «Педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського та сучасна школа» (В.А.Василенко), «Мистецько-педагогічна спадщина К. Василенка і шляхи її використання в сучасних умовах» (О.А.Жиров), «Просвітницька діяльність М.О.Корфа» (О.І.Попелюх), «Проблеми економічного виховання в педагогічній спадщині А.Макаренка» (О.В.Мельникова), «Творча спадщина Г.Сковороди в педагогічній історіографії» (І.О.Кулик), «О. Партицький і просвітницький рух у Галичині кінця ХІХ ст.» (О.В.Качмар) та інші.

Свій науковий пошук ми спрямували на розробку та впровадження в навчальний процес спецкурсу «Педагогічні ідеї і діяльність В.А.Євтушевського» для студентів ІV курсів напряму підготовки 6.010102 – початкова освіта.

Мета статті – висвітлити зміст спецкурсу «Педагогічні ідеї і діяльність В.А.Євтушевського», викладеного за модульним принципом.

Виклад основного матеріалу. Підготовка майбутніх учителів початкових класів включає вивчення дисципліни «Методика навчання математики», у рамках якої подається короткий ретроспективний огляд розвитку методики математики як науки. У цьому аспекті В.А. Євтушевський згадується як один із методистів-математиків другої половини XIX століття [6]. Однак коло педагогічних ідей Василя Євтушевського достатньо широке і різнопланове й не обмежується лише методикою навчання математики в початковій школі, а включає організацію навчально-виховного процесу в цілому, саме тому потребує детального вивчення [4]. Це спонукало нас до розробки і впровадження спецкурсу «Педагогічні ідеї і діяльність В.А. Євтушевського».

Мета спецкурсу – формування у майбутніх учителів початкових класів знань про педагогічну і просвітницьку діяльність провідного вітчизняного педагога В.А. Євтушевського, його педагогічну спадщину, ідеї розвитку методики математики та шкільництва; вмінь висвітлювати та впроваджувати педагогічні ідеї вченого на тлі модернізації сучасної системи освіти.

Основні завдання спецкурсу полягають у розширенні об'єму знань студентів з історії розвитку вітчизняної педагогічної думки другої половини XIX століття; ознайомленні студентів із життям і діяльністю вітчизняного педагога, методиста-математика, просвітника і громадського діяча Василя Адріановича Євтушевського; розкритті внеску педагога у розвиток методики математики, вітчизняного шкільництва та педагогічної думки періоду його діяльності; висвітленні педагогічних ідей В.Євтушевського в контексті модернізації освітньої галузі України.

У результаті вивчення спецкурсу:

студент має знати:

– біографію Василя Адріановича Євтушевського як педагогічної персоналії: передумови та основні фактори впливу на становлення особистості педагога, етапи процесу розвитку його педагогічних ідей та напрями просвітницької діяльності педагога;

– основні педагогічні ідеї В.Євтушевського в галузі дидактики, методики математики; теорії виховання, школознавства, педагогічного музеєзнавства, педагогічної журналістики;

– пріоритетні напрями творчого використання педагогічних ідей та досвіду діяльності В.Євтушевського в сучасних умовах;

студент має вміти:

– добирати й аналізувати літературу з історії педагогічної думки, усвідомлено працювати з першоджерелами;

– аналізувати педагогічні проблеми, дотримуючись принципу історизму, зв'язку теорії з практикою;

– встановлювати і пояснювати взаємозв'язок педагогічних явищ і фактів, усвідомлюючи сучасну педагогічну дійсність;

– творчо використовувати цінні педагогічні ідеї В.Євтушевського у практиці навчально-виховної роботи.

Програма спецкурсу розроблена за модульним принципом з урахуванням організації навчання студентів за кредитно-модульною системою [5]. Спецкурс «Педагогічні ідеї і діяльність В.А. Євтушевського» уведений у навчальний план як дисципліна за вибором студентів, розрахований на 36 годин (8 год. – лекцій, 8 год. – семінарських занять, 20 год. – самостійна та індивідуальна робота), містить два модулі: теоретичний – лекційні та семінарські заняття; практичний – індивідуальне навчально-дослідне завдання.

Відповідно до мети спецкурсу, теоретичний матеріал його змісту розбитий на теми й викладається у формі традиційних лекцій. Вони спрямовані на збагачення студентів новою науковою інформацією, що стосується педагогічної і просвітницької діяльності В.А. Євтушевського; висвітлення проблемних питань в освітній галузі, які вирішував у свій час В.А. Євтушевський і які є актуальними сьогодні; збудження інтересу до В.А. Євтушевського як педагогічної персоналії; налаштування студентів на самостійну роботу, аналіз та науковий пошук.

Змістовий модуль «В.А. Євтушевський як педагогічна персоналія» передбачає вивчення чотирьох тем:

Тема 1. Соціально-педагогічні передумови та основні чинники становлення та розвитку педагогічних ідей і просвітницької діяльності В. А. Євтушевського.

Тема 2. Зміст і напрями просвітницької діяльності В. А. Євтушевського.

Тема 3. Педагогічні ідеї В.А. Євтушевського на тлі розвитку педагогічної думки другої половини XIX століття.

Тема 4. Актуалізація педагогічних ідей і досвіду просвітницької діяльності В. А. Євтушевського в сучасних умовах.

Ці теми обговорюються і на семінарських заняттях визначеного плану у формі доповідей, реферативних повідомлень, дискусій. Це дозволяє закріпити навчальний матеріал, систематизувати знання, реалізувати різноманітні можливості студентів, сприяє розвитку морально-вольових якостей [3]. Для забезпечення ефективності проведення семінарів створюється атмосфера співробітництва, взаєморозуміння; надається можливість ставити питання та дискутувати. Особливістю семінарів спецкурсу є їхня інтеграція з історією педагогіки та методикою навчання математики.

Самостійна робота студентів зі спецкурсу як одна із важливих форм навчання вишу передбачає опрацювання та конспектування навчальної літератури, архівних матеріалів та періодики на основі визначених викладачем завдань. Завданнями для самостійної роботи є такі:

- зробити порівняльний аналіз особливостей шкільних реформ 60-х років XIX ст. та 70-х років XIX ст. на основі характеристик положень, поданих в історико-педагогічних джерелах: «Положення про початкові народні училища» (1864), «Положення про земські установи» (1864), «Статут гімназій і прогімназій» (1864 р.), «Положення про жіночі училища відомства Міністерства освіти» (1860 р.), «Положення про початкові народні училища» (1874), «Статут гімназій і прогімназій» (1871), «Положення про вчительські семінарії» (1870) та ін.;

- створити таблицю або блок-схему, що характеризує місце і роль В.А. Євтушевського в історії вітчизняної педагогічної думки (належність його до одного з напрямів громадсько-педагогічного руху другої половини XIX ст., участь педагога в організації та діяльності освітніх ініціатив), відображає процес розвитку педагогічних ідей і просвітницької діяльності педагога;

- здійснити порівняльний аналіз педагогічних поглядів В.А. Євтушевського та одного з представників вітчизняної педагогічної думки другої половини XIX століття: О. Духновича, М. Пирогова, К. Ушинського, П. Юркевича, Л. Толстого, М. Корфа, С. Миропольського, М. Бунакова або ін.;

- схарактеризувати модель «домашньої» школи В. Євтушевського та порівняти її з іншими авторськими школами, що мали місце у другій половині XIX століття;

- зробити узагальнюючу таблицю або блок-схему освітньо-виховних поглядів В. Євтушевського;

- дослідити висвітлення педагогічних ідей, які пропагував В. Євтушевський, у його науково-педагогічних працях (реалізація принципу виховувального навчання через організацію навчального процесу, зміст, методи й форми; надання пріоритетного значення індивідуальному, особистісно орієнтованому вихованню та навчанню; забезпечення сприятливих психофізіологічних та гігієнічних умов організації навчальної діяльності школярів; необхідність суспільного виховання дітей-сиріт; значущість особистісних якостей учителя, його прагнення до самоосвіти; використання педагогічної журналістики як основного засобу пропаганди педагогічних ідей та просвіти вчителів і батьків; організація педагогічного музею як осередку просвітництва; ідея «домашньої» школи як закладу сімейного типу; орієнтація на кращі зразки зарубіжного досвіду організації навчально-виховного процесу);

- спроектувати творче упровадження однієї або декількох педагогічних ідей В.А. Євтушевського у власній педагогічній діяльності.

Оскільки це спецкурс із методик початкового навчання, то індивідуальне навчально-дослідне завдання безпосередньо пов'язане з методикою навчання математики в початковій школі. Воно передбачає розв'язування студентами текстових сюжетних задач зі збірника В.А. Євтушевського [1; 2], а також аналіз цих задач відповідно до їх типів та порівняння з задачами, поданими у сучасних підручниках з математики для початкової школи.

Для контролю знань і вмінь студентів у процесі навчання використовуються традиційні методи і форми контролю. Це індивідуальне і фронтальне опитування на лекційних та семінарських заняттях, що вимагає постійної активності студентів та викладача. Для активізації пізнавальної діяльності викладачеві доцільно практикувати рецензування відповідей студентів, ставити проблемні запитання, використовувати засоби наочності [3]. Серед цих засобів обов'язковими при вивченні спецкурсу є праці В.А. Євтушевського, які становлять цінний історико-педагогічний матеріал, що сприяє формуванню у студентів навичок роботи з архівними авторськими працями, епістолярними джерелами, періодикою минулих років (XIX століття) тощо.

Підсумковий контроль здійснюється у формі тестування, яке передбачає завдання трьох рівнів. Наприклад:

I рівень. Оберіть правильні відповіді. Серед основних напрямів роботи Педагогічного музею, у яких брав активну участь В. Євтушевський, є:
а) екскурсійна; б) пропагандистська; в) виставково-експозиційна;
г) просвітницька діяльність.

II рівень. Доповніть твердження: «Домашня школа, за В. Євтушевським – це ...».

III рівень. Творче завдання. Вкажіть шляхи використання педагогічної спадщини В. Євтушевського в сучасних умовах розвитку освіти.

Формою здійснення підсумкового оцінювання навчальних досягнень студентів є залік. В умовах кредитно-модульної системи організації навчання залікова оцінка студента становить суму (від 0 до 100) отриманих балів впродовж вивчення спецкурсу.

Поточний контроль, самостійна та індивідуальна робота					ІНДЗ	Сума
Змістовий модуль						
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Підсумковий контроль	20	100
10	10	10	10	40		

Висновок. Таким чином, розроблений нами спецкурс містить цілісний навчально-методичний комплекс, який сприятиме ефективному вивченню педагогічної спадщини В.А. Євтушевського, а отже, і підготовці майбутніх учителів початкових класів до творчого використання педагогічних ідей ученого у власній навчальній і виховній роботі.

Список використаних джерел

1. Евтушевский В. Сборник арифметических задач и численных примеров для приготовительного и систематического курса / Евтушевский В. – СПб. : Издание Д. Д. Полубояринова, 1903. – 134 с.
2. Евтушевский В. А. Методика арифметики / В. А. Евтушевский. – СПб. : Н. Фену и комп., 1872. – 340 с.
3. Лекції з педагогіки вищої школи : Навчальний посібник / За ред. В.І. Лозової. – Харків : «ОВС», 2006. – 496 с.
4. Процай Л. П. Педагогічні ідеї і просвітницька діяльність В. А. Євтушевського (1836-1888 рр.) [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Процай Людмила Петрівна ; Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. - Полтава, 2011. - 20 с.
5. Процай Л. П. Програма спецкурсу «Педагогічні ідеї і діяльність В.А. Євтушевського» (спец. 6.010102 – початкова освіта) / Л. П. Процай ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПНПУ, 2010. – 22 с.
6. Прудников В. Е. Русские педагоги-математики XVIII-XIX веков : пособ. для учителей / В. Е. Прудников. – М. : Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1956. – 640 с.

Стаття надійшла до редакції 05.09. .2014 р

ПРОЦАЙ Л.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленко, Україна

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МЛАДШИХ КЛАССОВ К ТВОРЧЕСКОМУ ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ В.А. ЕВТУШЕВСКОГО

В статье актуализирована проблема готовности будущих учителей начальных классов к использованию педагогического наследия В.А. Евтушевского. Раскрыто содержание спецкурса «Педагогические идеи и деятельность В.А. Евтушевского», составленного по модульному принципу, охарактеризована методика и подана тематика лекционных и семинарских занятий, самостоятельной и индивидуальной работы.

Ключевые слова: педагогическое наследие В.А. Евтушевского, спецкурс, лекция, семинарское занятие, самостоятельная работа, индивидуальное учебно-исследовательское задание.

PROTSAI L.

Poltava national pedagogical university named after V. Korolenko, Ukraine

**THE TRAINING OF ELEMENTARY SCHOOL FUTURE TEACHERS TO UTILIZE CREATIVELY
YEVTUSHEVSKYI'S PEDAGOGICAL HERITAGE**

The problem of future teachers' availability to utilize V. A. Yevtushevskiy's pedagogical heritage has been actualized in the article. The content of the special course "V. A. Yevtushevskiy's pedagogical ideas and activity" which is set forth according to the modular approach has been revealed; the subjects of lectures, practical classes as well as the tasks for independent and individual work have been presented.

Key words: *V. A. Yevtushevskiy's pedagogical heritage, special course, practical class, independent work, individual training research.*